ÇINARALTI

HAFTALIK İLİM VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

Ramazan ..... *Orhan Seyfi Orhon*

Devlet, ümmet ve millet ..... *H. E. Erkilet*

Fikir hürriyeti ..... *Peyami Safa*

Kül Tigin ..... *Necdet Sançar*

Gelibolu ..... *Sedat Çetintaş*

Kuroğlu ..... *Sadeddin Nüzhet*

Bir nağme ki (Şiir) ..... *Şükûfe Nihal*

Bugünkü Türkçülüğün esasları ..... *Hüseyin Namık Orkun*

O garip vatan için (Şiir) ..... *Elmas - Yıldırım*

Stoyisizm ..... *R. Oğuz Türkkan*

Irkdaşlara ..... *Al Temur Kılıç*

Eylûl (Şiir) ..... *Edip Ayel*

Ukrayna (Çınaraltı Ansiklopedisi) ... *H. E. E.*

Ağustos böcekleri (Hikâye) ..... *Kadri Gök Alp*

Seçme güzel şiirler ..... **

MİLLİYETÇİ DERGİLER

SAYI: 8 KURUŞ: 10

Subaylara, Muallimlere, mekteplilere

Ucuz abone!

Çınaraltı Türk gençliği için çıkıyor: Onların millî duygularına, millî heyecanlarına, millî rüyalarına cevap vermek için!..

Bu güzel, bu mutlu gayeye varmak için, mecmuamızın çok okunması, kolay okunması, ucuz okunması lâzım! Bu düşünce ile (Çınaraltı) yı, Subaylara, muallimlere, talebelere, kâr etmeden vermeği kararlaştırdık.

Üç aylık abone (1) liradır!

Çınaraltı idaresine bir lira gönderen her Subaya, her muallime ve her üniversiteli, her liseliye, her mektepliye üç ay (ÇINARALTI) gönderilecektir.

Mutlaka kazanacaksınız!

Millî piyango, netice itibarile daima kazançtır!

BİR MİLLÎ PİYANGO

bileti almakla, mutlaka kazanacaksınız. Bu kazanç, şahsî olmasa da millîdir. Cebinize girmeyen ikramiye, iki çelik kanat olup göklerde sizi koruyacaktır.

Millî piyángoyu hiç bir ay kaçırmayınız!

GRİPİN

Baş, diş, nezle, grip, romatizma

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser

İcabında günde 3 kaşe alınabilir. Taklitlerinden sakınınız. Her yerde pullu kutuları israrla isteyiniz

Seçme, güzel şiirler

RÜYA

Sevinçden doludizgin saadetten kanatlı,
Çilesiz fanilerin arasına katıldık.
Ümidden daha parlak hayalden daha tatlı,
İçi - dışı sır dolu bir âleme atıldık...

Yeryüzünün her türlü kâbusundan uzakdık,
Kalpleri aynı arzu aynı ateşle yakdık.
Denizde, o âhenkli dalgalar arasında,
Sandalı bizim gibi bir rüzgâra bırakdık..

H. HÜSRAN

TÜRKÜ

I

Su oldum, sulara karışamadım,
Kuş oldum, kuşlarla yarışamadım,
Murattım: kendim de erişemedim.
Yolumu gösterdim, gelen olmadı,
Ağladım yaşımı silen olmadı.

★

Dağbaşında duman oldum, dağıldım,
Ağaç oldum, yeşermeden eğildim,
Ayırdılar, ayrılacak değildim.
Ölsem yokluğumu bilen bulunmaz,
Gülsem de benimle gülen bulunmaz.

★

Çiçek olup, senin için derilsem,
Gölge olup, güneşine serilsem,
Kısmet olup, yalnız sana verilsem.
Ceylân oldum, yüreğimden vur beni,
Uyku oldum, gözerine sür beni..

Emin ÜLGENER

AYRILIK TÜRKÜSÜ

Yar sen ayrılıp gidince,
Kapandı gönlüm sevince.
Gözüm seni görmeyince,
«Geçmiyor günler, geçmiyor.»

★

Ayrılık varmış arada,
Göz yaşta, gönül karada!
Sen orada, ben burada,
«Geçmiyor günler, geçmiyor.»

★

Yıllardır yokluğun ile,
Sonsuzdur çektiğim çile,
Göz yaşımı sile sile,
«Geçmiyor günler, geçmiyor.»

★

Hayatım, hayat değil sensiz,
Kokmaz Gül, Karanfil sensiz.
Bir tanem sunu bil: Sensiz
«Geçmiyor günler, geçmiyor.»

İzmir - Niyazi HİCRAN

BİR ŞARKI

II

Sabri Ant'a:

Maziye döner dalgaların çizdiği izler,
Yas tuttu: O gelmez, diye sevdalı denizler,
Sen iç, gülelim güllerin altında şarabı!

Bağlanma o sevda dediğin zincire erken,
Ömrün yeni bir şarkı ve bir pembe seherken,
Çal, koncaların açtığı yollarda rubabı!

Mehmet Akif TUNÇAY

AYIN ONDÖRDÜ

Sâhilde şafak hâreliyorken suyu yer yer;
Gezdikdi o akşam yine kızlarla beraber.
Bir yerde idik, manzara: dağlar ve denizdi.
Hülyamıza bin neş'e katan, gençliğimizdi.
Kuşlar uçuyorken yuva yapmak hevesiyle,
Çevrildik aynı biz de gümüş çerçevesiyle.
Bir nağme seçip bezme en ahestelerinden,
Mâziye yol aldık «Dede» nin bestelerinden.
Bir bir geliyorken süzülüp yâda asırlar;
Bir bir çözülüp çıktı gönüllerdeki sırlar!
Düştük yola aşkın bize gösterdiği izden
Tattık o güzel kevseri biz birbirimizden

Sadi Kemali Söylemezoğlu

MİLLİYETÇİ GÜLER

Çınaraltı

Dilde, Fikirde, işde Birlik.

SAYI :	İdarehanesi;	TELEFON :
8	İstanbul, Ankara caddesi, Hususî daire	22129

RAMAZAN

Yazan: **Orhan Seyfi ORHON**

İngilterede kiliseler, fabrikaları geçen manevî bir gayretle zafer için âyinler yaparken; Amerikada Roosevelt, Papanın vekili gibi her nutkunda bir defa dinden ve Allahtan bahsederken Türk ve Müslüman Ramazan hayatımıza garip ve fakir bir dilenci sessizliğile girdi. Onun kenar mahallelerde sürüklenen çıplak ayakları benim gönlüme dokunuyor. Hayır, bu hisde ne taassup, ne dindarlık gayreti aramayın! Kimsenin vicdanına karışmamayı, din ile dünya işlerini birbirinden ayırmayı, ben de en hür düşünceli insanlar kadar kabul ediyorum. Fakat biz, sözde münevverler, niçin, bir Noel babadan daha az sevimli olmayan Ramazanın hayatımızda yarattığı o millî havayı büsbütün kaybettik! Ruhlarımızı birbirine yaklaştıran, bize ayni milletin çocukları olduğumuzu duyuran o neş'eden mahrumuz?

Şairlerin kasideler yazdığı, büyüklerin tebrik edildiği, çocukların analarının, babalarının ellerini öptüğü, topların atıldığı, davulların çalındığı, en fakir evlerde bile mükellef sofraların kurulduğu, en leziz yemeklerin pişirildiği, en nefis Türk işlerinin meydana çıktığı, minarelere mahyaların asıldığı, camilerde güzel sesli hafızların dinlendiği, Karagözlerin, orta oyunlarının oynandığı, pehlivanlarımızın güreştiği, ailelerimiz bir araya toplanarak masallar, hikâyeler, çeşid çeşid eğlencelerle gönüllerin birbirine kaynaştığı o günler, şüphesiz, millî bayramlarımızdan biriydi. Bizi birbirimize eşit yapan bu terbiyeyi çocuklarımıza vermek için, düşünün, bugün kaç yüz mektep açmak, kaç bin konferans ve müsamere tertib etmek lâzım? Niçin, vaktile mevcut olan güzel âdet ve an'anelerimizi muhafaza etmiyoruz? Onları bugünkü millî gayelerimiz için faydalı bir tarzda kullanmıyoruz? Mademki hepimiz türkçüyüz. Türkçülüğün bir cephesi de bu değil mi?

Orhan Seyfi ORHON

27 Eylûl 1941 Cumartesi

ÇINARALTI

Haftalık Türkçü, Fikir ve Sanat Mecmuası

Cumartesi günleri çıkar.

Abone şartları :

Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş.

Ecnebi: Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş.

Fiatı : 10 Kuruş.

Ginoaltı Mey. 1941 / sayı 8

DEVLET, ÜMMET ve MİLLET

Yazan :
Emekli General
H. E. ERKİLET

Büyük Türk düşünücüsü rahmetli Ziya Gökalp'a göre [1] «Türkçülüğün birinci işi devlet, ümmet ve millet kelimelerinin farklarını meydana koymak oldu. Onlar «Devleti tabiiyette, ümmeti dinde, milleti de harsda müşterek olan fertlerin mecmuu» addettiler. «Bu suretle bizim Türkiye devletine, islâm ümmetine ve Türk milletine mensup olduğumuz anlaşıldı.»

23 yıl evvelki yazısında büyük ölümüz, milleti şu suretle tarif etmişti: «İçtimaiyat ilmi bize tam cemiyetin milletten ibaret olduğunu, millerin de ayni harsa malik fertlerin mecmuu bulunduğunu gösterdi. O halde bizim milletimizin hududu ne devletin, ne ümmetin ne de ırkın hudutlarile mahdut değildi. Millet bu zümrelerden büsbütün başka bir şeydi. Yani harsî bir zümreden ibaretti. Harsın zahirî alâmetleri ise lisan ile din olduğu için milletimizin Türkçe konuşan müslümanlardan mürekkep olduğu meydana çıktı. Türkçülerin ilmî usullerle vâsıl olduğu bu tarifi Anadolu köylüleri asırlardanberi millî sezgilerile bulmuşlardı. Çünkü bu saf köylüler, millettaşlarını (dili dilime uyan, dini dinime uyan) formülü ile tarif ediyorlardı.

Büyük Türk mütefekkiri, diğer yazılarında da milleti hep harsî bir cemiyet olarak göstermeğe çalışmıştır. Netekim Yeni Mecmuanın 28 mart 1918 tarihli nüshasında çıkan milletçilik ve cemaatçilik başlıklı yazısında kendisinin ve devrinin millet hakkındaki fikirlerini şu suretle izah etmiştir: «Asrî cemiyetin adına millet ederler.. Millet, müstakil bir harsa malik bir cemiyet demektir. Harsta müstakil olan bir cemiyet mutlaka siyasette de müstakil olmak lâzım gelir. Çünkü milleti bir insana benzetirsek hars milletin kalbini, siyaset ise iradesini teşkil eder. O halde nasıl bir adamın iradesi mutlaka kendi kalbine dayanırsa, bir milletin siyaseti de behemehal kendi harsına istinat eder...»

Fakat milleti vücude getiren yalnız hars mıdır?! Milletin tekevvününde ırkın ve kanın hiç bir rolü yok mudur?! Bundan başka harsın, zahirî de olsa, alâmetleri, Gökalp Türkçülüğünün dediği gibi, sırf lisan ile dinden ibaret midir?! Nihayet, Türk milletinin hakiki tarifi ne olacaktır?! Elde tamam bir tarif olmadan milleti tanımak kabil olmıyacağı gibi bunsuz milliyetçilik olmaz. Türk milletinin ne olduğunu bilmeden, bilgili Türkçülük güdülemez

Millet davasını sıkı, ırk ve kan tahlil ve faraziyeleri üzerine kuramıyacağımız aşikârdır. Bu hususta ki müşkülât ırkların birbirlerine çokça karışmış olmalarından, temsil ve temessülün bir vaka ve bir hakikat teşkil etmesinden ve nihayet ırk ve kan enmuzeçlerini (tiplerini) birbirinden ayırd ederek fertleri ve milletleri yalnız ırk ve kan bakımından tefrik ve tasnifin pratikte kabil ve hattâ faydalı ve doğru bir şey olmamasından ileri gelir.

Irkçılıkta ileri giden ve bu hususta kanunlar çıkararak tatbikata girişen yeni Hitler Almanyası bile ırkçılığı daha ziyade ve hattâ hemen hemen yalnız iktısadî sahada yahudiler aleyhinde inkişaf ettirmiş bulunmaktadır. Almanların ırk bahsinde yaptıkları şey, zaten Alman milletini yalnız ırk ve kan esası bakımından ayıklayıp umumiyetle yabancı unsurlardan temizlemek gibi muhallerle uğraşmak olmayıp sadece Alman milletinin kan bakımından istikbalini korumak için tedbirler amaktan ibaretti.

Bugünkü Alman milletinin içinde, bilhassa hâkim ve müdir tabakada, o kadar çok yabancı ırk ve milliyetten aileler vardır ki, bunları ayıklamakta hiç bir fayda yoktur; belki birçok mazarratlar vardır. Çünkü, bunların birçoğu ırkî ve millî soyadlarını hâlâ muhafaza etmekle beraber, artık Almanlığa temessül etmişler, yani Almanlaşmışlardır. Bunu anlamak için meselâ (iç = itsch). (itz) ve (ski) hecelerile nihayetlenen aile adlarına dikkat etmek kifayet eder. Bu çeşit adlar umumiyetle Slâv (Rus, Sırp, Çek Leh ilh) adlarıdır. Alman olmıyan, böyle adlar taşıyan aileler şüphesiz Cermen ırkından değildir; fakat onlar Alman milletini teşkilde halis Alman ailelerle müsavidirler. Görülüyor ki Hitler rejimi, Almanlığa çok karışmış fakat tamamile temessül etmiş olan İslâv ve Fransız ailelerini bile ayıklayıp temizlemek cinnetini aslâ gütmemiştir.

Hattâ Almanlar bilmem kaç batın evvel hıristiyan olmuş ve Almanlığı kabul etmiş Yahudi unsurları bile temessül etmiş yani Almanleşmış sayarak bunları, ırkı koruma kanunlarının hüküm ve tatbikatının dışında bırakmışlardır. O halde Almanların ırkçılığı esas itibarile ve alelıtlak sair ırklar aleyhinde olmayıp bilhassa Alman ırkının istikbalini korumağa matuftur. Bundan başka, yukarıda söylediğimiz gibi, Alman ırkçılık cereyanının esasını Alman kültürünü, Alman sanayi ve iktısadiyatını Yahudi tahakküm, tasarruf ve istilâsından kurtarmak fikri teşkil eder.

Görülüyor ki ırkçı Almanlar dahi milleti, Gökalp Türkçülüğünün ileri sürdüğü gibi, ırk ve kan hudutlarile mahdut görmüyorlar. Almanyada dahi şimdiki Alman milletini yaratan müşterek Alman harsı olmuştur. Fakat Alman harsı yalnız Alman dilile hıristiyanlıktan ibaret değildir. Şimdiki Alman harsının tekevvününde Alman ırk ve kanının, Alman ahlâk ve vasıflarının rolleri pek esaslı olmuştur. Bu sayede Alman milleti, birçok yabancı unsurları ihtiva etmekle beraber sun'i teşekkül etmiş, yahut aslını kaybedecek surette istihale etmiş (değişmiş) ve kozmopolitleşmiş bir cemiyet manzarası göstermez. Bilâkis, bütün fertlerinin maddî ve cismanî şekil, tavır ve hareketlerinden tutunuz da dil, eda, anane, âdet, terbiye ve duygularına kadar her şeyleri müşterek, her şeyleri benzer, gayet kesif bir millet kütlesi halinde görünür; ve böyledir de.. Bunun sebebi, Alman milletinin azim çokluğunun Alman ırk ve kanının bütün vasıflarını muhafaza etmekle beraber yabancı unsurları tamamile temsil etmiş yani Almanlaştırmış olmasından ileri gelir.

Böyle olunca artık Türk milletini, sadece, Türkçe konuşan müslümanlar şeklinde tarif etmek ve harsı dil ve dinden ibaret görmek kâfi gelmez. Çünkü Türkçe bilmedikleri halde ırkan Türk olan birçok müslümanlar mevcut olduğu gibi, dilleri Türkçe olan fakat müslüman olmıyan Türk kavimler de vardır. Meselâ, Lehistanda vaktile Kırımdan hicret etmiş ve Türklükleri ile müslümanlıklarını asırlarla muhafaza edebildikleri halde dillerini kaybetmiş birçok Türkler vardır. Bunlara ve Besarabyada yaşayan Türkçe konuşur, Türkçe ibadet eder ve Türk âdet ve ananelerini muhafaza etmiş hıristiyan Gagavuzlar'a siz Türk değilsiniz diyemeyiz. Birincilerin Türkçeyi unutmalarına ve ikincilerin müslüman olmamalarına rağmen bu her iki kavim pek âlâ Türktürler. Filhakika insanları bir millet halinde birleştiren, din ve dilden mâada, daha bir takım manevî ve ahlâkî bağlar ve şuurlar vardır ki bunları ancak müşterek ırk, müşterek kan, müşterek tarih, müşterek ahlâk ve müşterek anane ve âdetler vücude getirebilir. O halde Türk milletinin tarifini hiç bir şüphe ve ihtimale meydan vermiyecek surette tamamlamak zarureti vardır. Türkiye devletini teşkil eden her Türk vatandaşı bir Türk millettaşı olmıyacağı gibi Türk milletini vücude getiren fertlerin de behemehal Türk ırk ve kanından olmaları şart ve zarurî değildir. Bununla beraber Türkiye devletinin şimdiki siyasî hudutları içinde ve dışında **Irk, kan ve hars cihetlerile kendini Türk hisseden ve ırk dışında Türklüğü benimsiyen her ferdin Türk milletinden addedilmesi pek âlâ mümkündür** ve başka da çare yoktur.

H. E. ERKİLET

[1] Yeni Mecmua'nın 4 temmuz 1918 tarihli nüshasında Ziya Gökalp'ın «Türkçülük ve Türkiyecilik yazısına müracaat..

FİKİR HÜRRİYETİ

Yazan : Peyami Safa

Fransız ihtilâlinin ilkönce Fransaya, peşinden bütün dünyaya fikir hürriyeti yaydığına inanılmıştır. Daha önce bu hürriyete kavuşan Anglo-Sakson ırkı ve şimdiye kadar bu hürriyete kavuşamıyan müstemlekeler, müstemlekemsi memleketler, halkı müstesna.

Fransada fikir hürriyetinin ilânından evvel fikir hürriyeti yok muydu? Bu paradoks Deskartes'dan Voltaire'e kadar gelen bütün Fransız tefekkür tarihini inkâr etmek şartile doğru olabilir; bunu inkâr etmenin mümkün olmadığı anlaşılır anlaşılmaz, paradoks, bütün yalancılığile sırıtır.

Hakikatte fikir hürriyeti, Fransada ve bütün dünyada, fikrin mevcut olduğu günden beri mevcuttur. Fikrin tarihi ne İngilterede, ne de Fransada hürriyetin ilânı tarihinden başlamaz; fikrin tarihi, fikrin, yâni insanın arz üzerinde mevcut olduğu günden başlar. En iptidaî köklerine kadar bu tarihin mazbut olmaması, mevcut olmaması için bir sebep değildir. Kaydedilmiş safhalarile bile fikir tarihinin yüzlerce değil binlerce yıllık bir geçmişi olduğunu biliyoruz: Hürriyetin tarihi fikrin tarihidir.

Fikir hürriyeti, ekmekle peynir gibi, insanın iradesile, kanunlarla ve inkilâplarla yanyana getirilen, birbirinden müstakil iki mefhumun terkibi değildir. Fikir, hürriyetten o kadar ayrılamaz ve o kadar tek başına kalamaz ki, ikisini birbirinden ayırınca, fikir, ve bir fikirden başka birşey olmıyan hürriyet mefhumu da ortadan kalkar.

İnsanın hürriyet istemesi boş bir şeydir, fikir istemesi lâzımdır ve fikir istemesi kâfidir. Sultan Hamit devrinde fikir hürriyeti yoktu: Hürriyet olmadığı için değil, fikir olmadığı için! Meşrutiyet, fikirsiz bir hürriyet getirdi ve yaşamadı. Artık anlamış olmalıyız ki dava hürriyette değil, fikirdedir. Fikri hürriyet doğurmaz, hürriyeti fikir doğurur: İngilterede, Fransada ve başka yerlerde olduğu gibi.

Fikir, doğmak ve yaşayabilmek için, kendisine hukukî müeyyidelerle dışarıdan verilecek bir hürriyete asla muhtaç değildir. Fikrin tarihi bu hakikatın tarihidir.

Fikir bizatihi hürdür, fakat yaşadığı müddetçe hür. Her fikir, düşmanı olan fikirlerle, her an savaş halindedir: Ya ölür, ya öldürür. En müstebid rejimde bile, yazı haline gelmiyen fikirler, havada, birbirine düşman ordular halinde çarpışırlar. Bu fikirler insanın ağzından, hattâ mükemmel bir fikir ifadesi olan bakışlarından, tavırlarından, kımıldanışlarından havaya dolmuşlardır. Hava gibi göze görünmiyen, fakat hava gibi varlıkları şüphe götürmiyen bu fikir orduları birbirine karşı her an taarruz ve müdafaa halindedirler. Bugün Avrupanın şarkında Alman ve Rus orduları nasıl döğüşüyorsa, dünyanın havasında veya matbuatında da Allah fikri Allahsızlıkla, vatan fikri vatansızlıkla, aile fikri zina fikrile, milliyet fikri mücerred insan fikrile, mülkiyet fikri iktisadî müsavat fikrile öyle çarpışmaktadır.

Devletlerin, liberal hükûmetler gibi, bu fikir savaşları önünde seyirci - hakem rolile kollarını kavuşturmaları neden şart olsun? Yüzlerce senedenberi liberal devletin bu fikirler önünde bitaraflığı, fikirsizliğinden başka ne ifade eder? Hükûmetler de, yanlış ve millî varlıklar için tehlikeli fikirlerle savaşacaklar, onları kökünden kazıyacaklardır. Hükûmetlerin sahte ve düşman fikirleri yasak etmeleri fikir hürriyetinin aleyhine değil, doğru ve dost fikirlerin hürriyeti lehinedir. Esasen hür olan, yaşamağa liyakatli fikir, er geç iş başına geçer; hür olabilmek için ne dışarıdan gelen bir müsaadeye muhtaçtır, ne de dışarıdan gelen bir baskıdan korkar. Bu müsaadeye muhtaç ve bu baskıdan korkan fikir, esasen kendi kendine kifayeti olmıyan, tepelenmesi lâzımgelen ve tepelenmeğe mahkûm fikirdir.

Nice zehirli fikirler olduğunu biliyoruz. Bunlar millî varlığın düşmanı fikirlerdir. Tepelenmeleri lâzımdır, çünkü fikir hürriyeti zehir hürriyeti değildir. Hiç bir eczacı önüne gelene avuç avuç zehir satamıyacağı gibi, hiç bir gazete veya mecmua da millî ideali zehirliyen fikirleri piyasaya sürmemelidir. En sağlam uzviyetten kuvvetli bir zehire karşı mukavemet beklemek ne kadar boş bir şeyse, en sağlam millî bünyeden de bozguncu fikirlerin tesirinden masun kalmasını istemek o kadar abestir.

Hür fikir, yalancı, köle ve yabancı fikri tepeliyen, iş başında kendi muhtevasını her an yaratıcı aksiyon hallerine kalbeden, yapıcı işin fikridir; lâf ebeliğinden başka birşey olmıyan zevzek, sahte, akim fikir değildir; ve gerçek fikrin hürriyetini bu düzme fikirlere karşı sıra sıra zaferleri takip eder.

IRKIMIZIN KAHRAMANLARI :

Kül Tigin

Yazan :
NEJDET SANÇAR

Gök Türk istiklâlinin kurtarıcısı İlteriş Kutluğ Kağan öldüğü vakit biri sekiz, diğeri yedi yaşında iki çocuk bırakmıştı. Bunlardan birincisi sonradan Türk kağanı olan Bilge, öteki ırkımızın sayılı ve örnek kahramanlarından Kül Tigin'dir.

Babalarının Tanrıya ve Türkistan topraklarına kavuştuğu sıralarda bu iki çocuk pek küçük olduklarından tahta amcaları Kapagan Kağan geçmişti. Kapagan çağı, Gök Türklerin en parlak devirlerinden oldu. Kapagan, büyük fütuhat yapmış, İlteriş'in gidemediği yerlerdeki Türkleri bile birliğe sokmuş, ve Çinî Türk akınlarından baş kaldıramaz bir hale getirmişti. İlteriş'in yiğit oğulları bu seferlerin çoğuna iştirak edip milletlerine ve amcalarına büyük hizmetler yaptılar.

Türklüğe şanlı zaferler kazandırmış olan Kapagan son yıllarında bazı kararsız ve lüzumsuz hareketlerde bulunup da bir suikasta kurban gidince yerine oğlu Böğü geçirilmişti. Fakat İlteriş'in artık birer yetişmiş yiğit olan çocukları amca oğullarının kağanlığını tanımadılar. Çünkü Türk yurdunun hali kötüleşmişti ve bu hali ancak kendilerinin düzeltebileceğine inanıyorlardı. Filhakika Kapagan'ın bazan zulme kadar varan son yılları esnasında birtakım boylar gücenmiş, dağılmıya başlamışlardı. Bu yüzden milletin eski refahlı hali de kalmamıştı. İlteriş'in çocukları eski düzeni kurmak gayesi ile silâha sarılmaktan çekinmediler.

Kardeş çocuklarının kavgası çok sürmedi. Kısa bir çarpışmadan sonra Türkistan tahtı İlteriş'in çocuklarının oldu. Fakat şimdi bir şey vardı : Acaba bir yaş aralı iki kardeşten hangisi kağan olacaktı? Bu sualin karşılığında bu iki Türk yiğitinin örnek

meziyetlerinden bir tanesini buluyoruz. Çünkü Türk tahtı Bilge'ye göre kahraman kardeşine lâyık, Kül Tigin içinse ağasına ait sayılıyordu. İlteriş çocuklarının kağanlıkta gözleri yoktu. Onların ülküleri ırklarına hizmet etmek, dağılmakta olan birliği yeniden kurmaktı. Bilhassa Kül Tigin bu ateşle yanıyordu. Kağan olmak değil, kağan emrinde ordular yürütmek, düşmanları tepelemek, dağılmış boyları bir bayrak altına toplamak istiyordu.

İki yiğit kağanlığı birbirlerine kabul ettirmek için çok uğraştılar' Neticede Kül Tigin, kendisinden bir yaş büyük ağasını razı etti. Bilge, Türklerin kağanı oldu, Kül Tigin de ağasının buyruğunda bir kumandan..

Kül Tigin, Bilge'yi kağan olmıya razı ettiği zaman millet hiç de iyi durumda değildi. İki kardeş babalarının ve amcalarının kurtarıp yücelttiği milletin adı sanı yok olmasın diye gündüz oturmadan, gece uyumadan çalışmıya başladılar. Ölesiye, bitesiye çalıştılar. Kapagan'ın son yılları ile Bilge'nin tahta geçmesine kadar olan devrede bütünlüğünü kaybetmiş olan Türklüğü eski haline getirinciye kadar uğraştılar.

Kül Tigin daha amcası zamanında seferlere iştirake başlamıştı. O zaman on altı yaşlarında idi. Yaşça küçük, lâkin ruhça çok büyüktü. Bu yaştan sonra bir daha hemen hiç oturmadı. Otuz bir yıl durmadan çarpıştı. Erlerinin önünde, yanında ercesine carpıştı. Kül Tigin'in düşmanlarla ve birliğe girmiye razı olmıyan Türk boyları ile yaptığı savaşlar destandan üstün destanlardır. Daha yirmi yaşlarında bir genç iken 50.000 kişilik bir kuvvetle ilerliyen bir Çin generaline karşı erlerinin başında ve yaya olarak saldırıp düşmanı perişan etmişti.

Kül Tigin pek şanlı savaşlarından birini yirmi bir yaşında iken yaptı. Vuruşmada o kadar yiğitçe saldırdı, o derece korkusuz çarpıştı ki, Türk beyleri bu savaştaki kahramanlığını hiç unutamadılar. Kül Tigin bu çarpışmada üç defa at kaybetti. Vurulan her attan sonra bir yenisine biniyor, yine saldırıyordu. En son bindiği duru atın üzerinde çarpışırken yüzden fazla ok, silâhlarına ve atının zırhlarına isabet etmişti. Lâkin, Tanrı yiğitini koruduğu için hiç birisi yüzüne ve başına gelmedi. Neticede o ordu savaş meydanında yok edildi.

Kül Tigin yirmi altı yaşında iken yiğit Kırgızlarla çarpıştı. Kırgızları basmak için ordusu ile karları sökerek Kögmen Dağını aştı. Sert ırkdaşları ile yaman vuruştu. Bir ak aygır üzerinde fırlıyarak hücum eden Kül Tigin, Kırgız erlerinden birini okla vurdu; ikisini arka arkaya mızrakladı. Yiğit Kırgızlar kahraman Kül Tigin önünde boyun eğdiler.

Aynı yıl kudretli Türgişlerle vurustu. Bu savaş için ordusunun başında Altay Dağını aşarak, İrtiş Irmağını geçerek yürüdü. Bora gibi saldıran ırkdası Türgişlere karşı kasırga gibi karşılık verdi. Erler gibi vuruştular. Türgişler çok yiğit kişilerdi. Fakat

Gelibolu

Yazan : Sedad ÇETİNTAŞ

Gelibolu deyince: ırkımın an beşini bulmamış yavruları, dikkat kesilir. Onlar bilirler ki orası yiğitliğin, erliğin paylaşıldığı yerdir. Onlar bilirler ki bu paylaşmada kahramanlığı, bu yarımada üstünde de Tanrı yine Türke vermiştir. Kitaplara başvurmadan ona bunu öğreten kimlerdir bilir misiniz? O vadilerde henüz mezarının toprağı solmamış şehitler arasında yatan, büyük babaları, dayıları, amcaları Mehmetcik!

Türk çocuğu tarihinden öğrenir ki: Beş yüz seksen beş yıldanberi kendi yaşındaki bütün Türk yavruları da ayni heyecanın ayni imanın timsali idiler, çocuk olsun, büyük olsun o vakittenberi gelip geçen Türk neslinde bu imandan bu heyecandan pay almamış tek kişi var mı?

***

Eski Yunanlıların efsaneleri içinde sırı-

Kül Tigin'e karşı durmak mümkün mü? Onlar da boyun eğdiler.

Otuz bir yaşında Karluklarla karşılaştı. Alp Salçı adlı ak atının üzerinde savaşan Gök Türk çocuğu onları da itaata aldı.

Hep savaşan ve hep yenen Gök Türk kahramanının bütün savaşları birbirine benzer: Hepsinde büyük kahramanlıklar ve hepsinde zafer.. Kül Tigin, bunlar arasında en büyük savaşını Dokuz Oğuz boyu ile yapmıştır. O yıllarda Dokuz Oğuzlar çok kuvvetlenmişlerdi. Onları da alt etmek için Bilge Kağan'ın eşsiz kardeşi bir yılda beş vuruşma yapmak mecburiyetinde kaldı. İlk karşılaşmada Kül Tigin, Azman adlı ak atıyla vuruştu. Erlerinin önünde vuruştu. Arka arkaya altı tane Dokuz Oğuz erini kargıdan geçirdi. Ordular göğüs goğüse geldiği zaman yedincisini kılıçladı. Dokuz Oğuz - lar usta askerlerdi. Lâkin Gök Türk yiğitinin önünde onlar da diz çöktüler.

Beş savaşın en kanlısı sonuncusu oldu. Dokuz Oğuzlar bu vuruşmada çok korkunç saldırdılar. Gök Türk karargâhını baskınla ele geçirmek istediler. Eğer karşı tarafta Kül Tigin olmasaydı geçirebilirlerdi de... Fakat Kül Tigin'in elinden karargâh zaptetmek kolay mı idi? Gök Türk prensi harikulâde bir şiddetle vuruştu. Öksüz adlı atının üstünde olan Kül Tigin Dokuz Oğuzların bütün akınlarını önledi, dağıttı. Karargâha saldıran Türk yiğitleri idi. Fakat Kül Tigin yiğitler yiğiti idi. Bu vuruşmada sade o dokuz er sançtı. Ve karargâh Gök Türklerde kaldı.

Bu çarpışma Kül Tigin.in son savaşı oldu. Onun bütün hayatınca Türk Birliği için çarpan ve çırpınan kalbi bu savaşta durdu.

Gök Türklerin yiğit çocuğu Türk Birliği uğrunda şehit düştüğü zaman kırk yedi yaşında idi. Otuz yıldan fazla savaş meydanlarında bir kahramanlık tanrısı gibi dolaşan vücudunu Türkistan toprakları bu yaşta aldılar.

Baş yiğitini kaybeden Türk eli yaslara büründü. Bilge Kağan büyük yuğ merasimi yaptırdı. Çin de dahil olduğu halde her taraftan heyetler geldi. Fakat bütün bunlardan ne çıkardı? Toprak ana, milyonlarca oğlunun yanına bu yiğiti de almıştı. Kağanın yası sonsuzdu. Böyle bir kardeş için sonsuz yas denizlerine dalınmaz mı idi?

Kül Tigin millet yolunda toprağa düşeli bugün tam bin iki yüz on yıl oluyor.

Nejdet SANÇAR

tan Hellespont daha sonra Dardanelle bana hiç bir şey söyleyemez fakat Türkün Çanakkale boğazında: Gelibolu, Geliboluda Bulayır, hattâ Bulayırda bir tek Gazi Süleyman Paşa türbesi: İnsanlarda soy cevherinin, ruh kudretinin, ırk faziletinin ne yaman bir vergi olduğunun, oralara çakılmış, o topraklara yazılmış destanıdır.

Tarihin enginliklerinde, şakacıktan Avrupaya on yedi defa geçmiş olan Türk 1356 senesinde dünya yıkılasıya kadar geri dönmemek şartile on sekizinci defa bu topraklardan, işte şu Geliboludan geçti idi, Hem de Karamürsel gemilerini haberdar etmeden iki sal üstünde seksen kişilik bir kafile ile!.. İnanmazsan aç kitabı da isimlerini oku : Bu salların birisinde: Kara Hasan oğlu, Kara Ali oğlu, Akça Koca oğlu, Balabancık oğlu, ötekinde de Hacı İl bey, Ece bey, Gazi Fazıl, Evrenos beyleri taşıyan bu sallardaki ancak sekseni bulan yiğitlerin başbuğu da, işte şurada Bulayırda yatan, Gazi Süleyman Paşa idi. Bu eller tenezzühe gider gibi karşıya geçtiler, ilk defa Çimni kalesini fethettiler. Ondan sonrasını da herkes bilir..

Ben şimdi yarım adanın en dar yerindeki sırtlarda, bu büyük Türkün türbesi önündeyim, huşu' ile, saygı ile eğilmiş başımı kalderarak etrafıma bakıyorum: Bir tarafım Marmara, öteki yanım Ege denizinin Saros körfezi.. Bu iki mavi deniz ortasında yükselmiş tepelerde, yeşil dekorlar içinde yer almış bu ölmez ölünün başı nekadar havada!.

Güneş sanki onun için doğuyor, onun için yükselen ayın denizdeki pırıltıları halâ onun zafer âyinini yapıyor, yıldızlar hep ona hayranlıkla bakışıyorlar, sahili yalıyan dalgalar hâlâ onun sallarına yüz sürerek zafer türkülerini söylüyormuş gibi çağlıyorlar, bu âyin dünya durdukça devam edecek!..

Sonra dönüyor Cumhuriyet Türkünün nöbetçisine bakıyorum, parlak süngüsünü okşuyor, yağız alnını öpüyor, iman dolu göğsünü dinliyorum, ve oradan gönlüme akseden Ata'mın sözünü ben de haykırıyorum: Ne mutlu Türküm diyene!.

***

Gelibolu mudur, Bulayır mıdır? Bağışlayın, ben bunları pek ayıramıyorum. Yakın ve uzak tarihlerde yiğitlik harmanı olan bu topraklarda Türkün on dördüncü ve on beşinci asırlarının en güzel âbideleri çakıllı, en ünlü kahramanlarının aziz vücutları gömülü.. Fakat ne yazık ki şu İstanbuldaki İbrahim Paşa sarayını yıkmağa uğraşan kör kazma yok mu?.. İşte ona bu topraklarda düşman mermileri çok yardım etmiş!..

Türkün mukaddesatını yıkmağa uğraşan bu iki arkadaşın farkı şudur: Birisi düşmanım diye açık alnıla gelir ve paymı alır gider, öteki sinsidir, dost çehresi ile yaptığı tahribâtı, düşman mermisi yapamaz ve daima da cezasız kalır... Birinci düşmanı, kanı ve canı pahasına kahreden Mehmetcik yanında, ikincisine göz yumanlara vatan haini demeyiz de ne deriz?.

Gelibolu iskelesine çıktığımız vakit dikkat ediniz, burada tarihî Gelibolu tersanesini göreceksiniz.. Burası Bizans yapısı değildir, kale burcu zannedilen kulesi ile, iç ve dış havuzları ve en ince teferruatile 1390 senesinde Sarmaca Paşanın yaptırdığı Türk tersanesidir. Bunu inkâra kalkışacak Şarl Teksiye çocukları çıkarsa daha şimdiden: Yuf ervahına, ve vay geldi başına!..

Çanakkale boğazındaki Türk hâkimiyetinin tarihi işte bu tersane ile başlar, ondan sonradır ki Türkten izin almadan geçmek istiyenler ileriye değil dibe gittiler, hem de cehennemin dibine!..

S. ÇETİNTAŞ

HALK EDEBİYATI

KUROĞLU

Yazan : Sadettin Nüzhet

«Türklük» mecmuasının ikinciteşrin 1940 tarihli 14-15 inci sayısında neşrettiğim «Türk Musikisi Tarihine Dair Notlar» adlı makalede «Âşık musikisi» nden şu suretle bahsetmiştim (sahife 457-476):

Saz şairlerinin vücude getridikleri mahsullerin bestekârları ekseriyetle malûm değildir. Maamafih bunları Âşık Ömer, Kul Mustafa, Geda Muslu, Kuroğlu, Köroğlu... gibi bir takım âşıkların vücude getirdikleri muhakkaktır. Fakat hangi parçayı hangi saz şairinin bestelediğini kestirmek imkânsızdır. Ozan, Kerem, Gevherî ve Karacaoğlan gibi bazı beste isimlerinin mevcudiyeti de sarih olarak gösteriyor ki bunların bestekârları, bu isimleri taşıyan saz şairleri olmuştur.

Âşıklar arasında cidden maharetli bir takım sanatkârlar mevcuttur. Hattâ bunlardan mühim bir kısmı Türk hükümdarlarının huzurlarında âşık fasılları yapmışlardır. İkinci Murad'ın sarayında bazı âşıkların bulunduğunu bildiğimiz gibi, Dördüncü Murad'ın sarayında da bazı âşıkların bulunduğunu kat'î surette biliyoruz. Bu musikişinas şairlerin vücude getirdikleri türküler, türkmaniler, cenk destanları hiç şüphe yok ki Türk musikisinin en heyecanlı ve en samimî mahsulleri olarak gösterilebilir. Esasen bunların mühim bir ekseriyetini çöğür çalan ve kahramanlık besteleri vücude getiren ordu şairleri teşkil etmektedir..»

Bu izahat arasında görülüyor ki, Köroğlu ile Kuroğlu ayrı iki şahsiyet olarak kaydedilmektedir.

Matbu Evliya Çelebi seyahatnamesinde (Cilt 1 ve 5: sahife 638, 283) tesadüf edilen Kuroğlu'nun yakın zamanlara kadar bir mürettip veya istinsah hatası olduğu ve bunun Köroğlu olmak ihtimali bulunduğu ileri sürülüyordu. Evliya Çelebi'nin beşinci cildinde her iki şair ayrı ayrı zikredildiği halde yine bir tereddüt mevcuttu. Fakat saz şairlerinin bir takım acaip isimler kullandıkları bilindiği için bu hususu büsbütün reddetmek ve Kuroğlu'nun Köroğlu olması lâzımgeleceğini kat'î şekilde söylemek de mümkün değildi.

Ülkü mecmuasının 1941 tarihli 95 inci sayısında değerli edebiyat muallimi Fevziye Abdullah, Kuroğlu namına elde ettiği 9 parça şiiri neşretti. Bununla beraber «Halk edebiyatının bir de Kuroğlu isimli bir şairi bulunduğunu söylemek, şimdilik bir hata olmasa gerektir... Ben Evliya Çelebi'nin iyi çöğür çalanlar arasında zikrettiği ve şiirlerine hemen hemen hepsi on yedinci asra ait şairlerin parçalarını muhtevi bir conkere rastlamış olmamızdan dolayı şimdilik Kuroğlunun da bu asra ait saz şairi olduğunu tahmin ediyorum» cümlelerini ilâve ederek ihtiyatı da elden bırakmamıştı.

Benim son zamanlarda elde ettiğim bir vesika Kuroğlu namında bir saz şairinin mevcudiyetini kat'iyetle bildirmektedir.

On sekizinci asrın maruf Divan şairlerinden Cevri (1), Dördüncü Murad devrinin meşhur musiki üstadlarından bahseden «haremi hümayunda olan hanende ve sazendeler evsafıdır» serlâvhalı manzumesinde bir münasebetle Kuroğlunu da zikretmektedir. Dördüncü Murad'ın huzurunda çöğür çalan Mehmed'i sitayişle takdim ederken :

Çöğürün böyle kemâlin göricek şerminden
Adem âbâda firâr etti Kuroğlu nâçâr

Diyor. Şu halde Kuroğlu, Dördüncü Murad devrinin iptidalarında, yahut da biraz daha önce vefat eden kıymetli bir sazendedir. Cevri, bu beytinde bir «Hüsnü talil» yaparak Mehmed'in sanatındaki iktidarını yükseltmekle beraber, Kuroğlu'nun şöhret ve üstadlığını da inkâr etmemiş oluyor. Bu yeni vesika, Evliya Çelebi'nin yanlış malûmat vermediğini, ve Köroğlundan başka Kuroğlu adile tanınmış değerli bir saz şairinin mevcudiyetini de sarih olarak göstermekte ve devrini de tayin ettirmektedir.

Hem musiki, hem de edebiyat tarihi bakımından pek mühim olan Cevri'nin manzumesini başka bir makalemde mevzuubahs edeceğim.

(1) Cevri'nin mufassal tercümei hali ve eserleri için bakınız: Sadettin Nüzhet: Türk Şairleri cild: (3) S: (1052-1071).

Bugünkü Türkçülüğün Esasları

Yazan :
Hüseyin Namık Orkun

Türkolojinin tarihi : Türkoloji ilmi Türklük ilmidir. Türkün tarihi, dili, etnografisi, antropolojisi velhasıl her şeyi ile ilmî bir surette uğraşır. Binaenaleyh asıl mevzuumuza girmeden evvel Türklük ile yabancılardan kimlerin uğraştığını da izah etmek yerindedir. Bu hususta bizde sarfedilen mesaiyi ise sırası geldikçe başka yerlerde bahsedeceğiz.

Türkoloji ilmi sinoloji ile meydana çıkmıştır. Çok eski devirlerdenberi Çine giden misyonerler dinî propagandalarını daha esaslı bir surette yapabilmek için çinceyi öğrenmek mecburiyetinde kalmışlar, bu sayede Çin eserlerini de tetkik etmek fırsatını elde etmişlerdi.

1625 senesi 4 birinci kânunda Pariste doğan **Barthélmy d'Herbelot** şark lisanlarını öğrenmeğe başlamış, sonra meşhur Bibliothèque Orientale adlı eserini vücude getirmiştir. Eserinin neşrini görmeden evvel ölen d'Herbelot'nun bu mühim kitabı kardeşi tarafından neşredilmiştir. Eserinin altıncı cildinde Türk maddesinde müellif Çin kaynaklarının Türkler hakkında verdiği malûmatı nakletmekte ve mühim malûmat vermektedir. Daha sonra bu bahsi Visdelot tevsi ederek kitaba iki ciltlik bir zeyl yazmıştır.

Tulunda 1718 de doğmuş olan Amiot bir rahip olup Çine gitmiş, çince öğrenmiş, Çin eserlerini tetkik etmiştir. Çin hakkında bir çok değerli eserler vücude getirmiş olduğu gibi Tatar, Mançu, Fransızca bir de lûgat kitabı çıkarmıştır.

Fransad türkoloğların babası Josephe de Guignes'dir. 1721 senesi 19 Birinci teşrinde Pontoise'da doğan bu zat şark ilmi ile uğraşmanın son derece güç olduğu bir devirde ölmez bir eser vücude getirmeğe muvaffak olmuştur. 1745 de Kral kütüphanesinde şark dilleri tercümanı olmuş, 1753 de Akademiye aza seçilmiştir. Vücude getirdiği Hunların, Türklerin, Moğolların ve daha sair Tatarların umumî tarihi (Paris, 1756-58,5 cilt) adlı eseri bugüne kadar yegâne umumî Türk tarihi olarak kalmıştır. Bu mühim eser Hüseyin Cahid Yalçın tarafından maatteessüf hasisimleri fevkalâde yanlış ve bazı yerler çıkarılarak dilimize çevrilmiştir. İşte bu mühim eser türkolojinin temeli sayılabilir.

Fransada türkolojiyi ilmî bir surette kuranlardan birisi de Abel Remusat'dır. Parisde 1788 senesinde 5 eylûlde doğmuş, Çin, Mançu, Tibet diline çalışmış, evvelâ bazı risaleler vücude getirmiş, sonra Tatar dilleri hakkında araştırmalar adlı (1820) meşhur eserini neşretmiştir. Bundan mada daha türkolojiyi alâkadar eden bir kaç tetkiki vardır.

Daha başka Fransada sinolojiye hizmet eden Antoine Gaubil ve de Mailla gibi diğer âlimler de vardır.

En geniş bir surette türkolojiye çalışmış ve en vakıfâne bir surette bir çok eser vücude getirmiş bulunan ve en vakıfâne bir surette türkolojiye çalışmış ve en vakıfâne bir surette bir çok eser vücude getirmiş bulunan ve türkoloğların babası olan hiç şüphesiz Klaproth'dur. Babası da Avrupanın en büyük kimyagerlerinden birisi idi. Klaproth 1783 de Berlinde doğmuştur. Babası oğluna kendi mesleğini tevdi etmek istemiş ise de Klaproth şark dillerine büyük bir temayül göstermiş ve daha genç yaşında neşrettiği bir eserle şöhret bularak o zamana kadar Almanyada ihmâl edilen bu sahayı derhal doldurmuştu. Bunun üzerine Rusyadan çağırılmış, imparator Aleksandrın emrile bir sefer heyetine karışmış, bütün Sibiryayı dolaşmış, Samoyedler, Tunguzlar, Başkırdlar, Yakutlar, Kırgızlar vesair bir çok kavimler arasında dolaşarak pek çok malûmat toplamıştır. 20 ay süren bu mühim seyahatten sonra Klaproth bu sefer de Gürcistan ve Kafkasyaya hareket etmişti. Bu kadar mühim işler görmesine rağmen ona verdikleri bütün rütbeleri almışlar, hattâ Akademi azalığından dahi çıkarmışlardır. Bundan sonra Klaproth Parise gelmiş ve orada yerleşmiştir. 1835 ağustos 29 da ölümüne kadar bu büyük âlim türkolojiyi yakından alâkadar eden son derece mühim eserler çıkarmıştır. Eserlerinden bir kısmı tarihî ve etnografik, diğer kısmı da filolojiktir. Seyahate ait eserlerinden en mühimmi Kafkasya ve Gürcistana seyahat ünvanlı olup (1823, Paris) müellif burada Kafkasya kavimleri hakkında mühim malûmat vermektedir. Diğer mühim eserleri arasında bizi alâkadar eden en mühimleri Asyanın tarihî tablosu (Paris, 1826), Asya hakkında muhtıralar (Paris, 1826 - 28), Uygur lisanı ve menşei hakkında konuşmalar (Almanca, Berlin, 1822), Asia Polyglotta (Almanca, Paris, 1829) dır.

Sinolojinin yardımı ile yapılan türkoloji araştırmalarını Fransada Stanislas Julien (1799-1873) ve Edouard Chavannes itmam etmiştir. Bu iki âlim den birincisi Göktürkler hakkında Çin kaynaklarındaki malûmatı terceme etmiş, diğeri de Garbi Göktürkler hakkında son derece mühim bir eser vücude getirmiştir. Son zamanda De Groot da Doğu Hunları hakkında Çin membalarından en mühimlerini Almancaya terceme ederek neşretmiştir.

Bütün bu mesai sinolojinin yardımı ile yapılan türkolojiden ibarettir; fakat artık türkoloji yalnız sinolojinin yardımı ile yürümemekte ve vücude getirilen bazı eserler türkolojinin hudutlarından dışarı çıkmakta idi.

Türkolojiyi sinolojiden çıkaran en mühim eser Strahlenbergin kitabıdır. Strahlenberg (1709 Temmuz 8) de vuku bulan Poltava muharebesine iştirâk etmiş İsveçli bir zabittir. Asıl adı Talbert'tir. Harpte Rusyaya esir düşünce on seneden fazla bir zamandır Rusyada dolaşmış, eski Türk kitabelerini bulmuş, Ebulgazi Bahadır hanın meşhur Şecerei Türkisini elde etmiş ve bütün bu araştırmalarını 1730 da Das ord und Östliche Theil von Europa und Asia... adlı eserini yazmıştır. İşte bu eser Asya kavimleri hakkında son derece mühim malûmat verdiği gibi Türklerin vücude getirmiş olduğu kitabeleri de ilk defa olarak ilim âlemine sunmuştur.

Türkolojinin ikinci hız alışı ortaya Türklerin millî yazılarile bir sürü kitabenin çıkması ile başlamıştır. Strahlenberg üçüncü Uybat kitabesini neşrettikten sonra bir aynanın üzerinde bulunan türkçe metin de ilim âlemine sunmuş, fakat bu meçhul harflerle yazılmış metinlerin kimlere ait olduğu bir türlü anlaşılamamıştı. 1822 de Spassky Yenisey kitabeleri hakkında daha fazla tafsilât vermiş, en sonunda bu mühim nokta Finler tarafından ciddi bir surette ele alınmıştır. Fin âlimleri Orta Asyaya bir sefer heyeti göndererek bütün Yenisey kitabelerini kopya etmişler ve oldukça mükemmel bir surette neşretmişlerdir. Bunun üzerine Ruslar da harekete gelmişler. Yenisey kitabelerini kopya ederek onlar da neşretmişlerdir. Bulunan bütün metinler hep kısa idi. Bunları halletmek için uzun bir metne ihtiyaç vardı. Nihayet Rus arkeoloğlarından Yadrintseff Asyada Orhun nehri havalisinde iki büyük kitabe buldu. Bu kitabeler oldukça uzun idi ve aynı zamanda çin-

Yenişehir gölü

ce metinleri de ihtiva ediyordu. Bu çince metinleri Popoff, Gabriel Devéria, Schlegel ve Parker gibi âlimler okumuşlardır.

En nihayet Danimarkalı âlim Vilhelm Thomsen dahiyane bir düşünüş ile bu kitabelerin yazılarını halletmeğe muvaffak olunca Türk kitabeleri üzerinde bir çok ilim adamı tetkiklerde bulunmağa başlamıştır.

Thomsen 1842 İkinci kânun 25 de Kopenhagda doğmuştur. 1869 da burada Üniversite müderris muavini olmuş, 1887 de ise mukayeseli filoloji profesörü tayin edilmiştir. Kendisi daha fazla İndo-german filolojisine çalışırken bu Türk alfabesini hallettikten sonra türkolojiye ait son derece mühim araştırmalar da çıkarmıştır. Evvelâ iki Orhun kitabesini fransızcaya terceme ederek Helsinkide neşretmiş, sonra Nagy (Szent-Miklos) definesinin üzerindeki metinleri tetkik etmiş, Turfanda bulunan bazı Türk vesikalarını ingilizceye çevirmiştir.

Bu hareketlere Ruslar da karışmağa başlamıştı. Daha evvel Asya kavimleri hakkında seyahatname ve tetkikler neşreden Gmelin, Fischer, Pallas, Falk ve Georgiden sonra Rusyada ciddi bir surette türkolojiyi kuran aslen Alman olan Vilhelm Radloff'dur. Radloff 1837 İkinci kânun 17 de Berlinde doğmuştur. 1858 de St. Petersburga gitmiş, Rusyada seyahatler yapmış, Akademiye aza olmuş ve türkolojiye ait pek çok eser vücude getirmiştir. İki cilt olarak eski Türk kitabelerini Almancaya terceme ile neşretmiş, bugün dahi en bütün Türk lûgati sayılabilecek olan muazzam bir lûgat çıkarmış, Türk lehcelerinin metinlerini neşretmiş, Sibirya kavimlerini tetkik etmiştir.

Rusyada Radlofdan sonra metodik çalışan en büyük âlim Melioranskidir. Bu zat da Orhun kitabelerini ruscaya çevirmiş, Fransızca olarak bir Kırgız grameri yazmış, iki maşraba üzerindeki kitabeyi çözmüştür.

Ruslar türkoloji âlemine bol malzeme getirmişler ve bu malzemeyi asla işliyememişlerdir. Lûgat kitapları arasında Oekarskinin meşhur Yakut lûgati, Verbitskinin 1899 da Kazanda çıkardığı Altay ve Aladağ lûgati, Asmarinin Çuvaş lûgati bilhassa zikre şayandır. Daha sonra şu isimleri de zikredebiliriz : Mabnitski, Zolotnitski, Sboyev, Katarinski, Bugadov, Ostromnov, Voskresenski, Giganov ve Katanov.

Ruslar arasında Biçurin de Türk tarihine dair mühim bir eser vücude getirmiş, daha sonra Berezin, İlminski ve sair âlimler de yetişmiştir. Bugün Rusyada yalnız Malov kalmıştır. Türkoloji sahasında değerli eserler vücude getiren Samoiloviçi de hürmetle yâdetmemiz gerektir.

GENÇ IRKDAŞLARA:

Yazan :
Al Temur Kılıç

Kandaş;

Asrımız birçok ideolojilerle, fikir cereyanları ile doludur. Bunların arasında hakikate, an'anelere ve tekâmüle müsait olanlar olduğu gibi farazî, hayalî ve densiz olanlar da vardır. Sen de her normal insan gibi bunlardan birisine bağlanmağa ve hayatına mana vermeğe mecbursun, fakat dikkat et: Güzel, yaldızlı sözler seni teshir edebilir ve hakikatten pek uzağa sürükleyebilir: unutma ki hakikat acıdır. Ne zaman hayatı, hakikatı olduğu gibi kabul eder ve kendini bunlara uydurursan muvaffak olacağına emin olabilirsin.

Sana ferdin yüksek kıymetlerinden ve mukaddes haklarından bahsedebilirler ve seni bu dünyanın fert için kurulmuş olduğuna inandırabilirler: Bunlar güzel ve cazibeli sözlerdir.

Daha başkaları sana kuru insaniyetin temizliğinden, milletlere faikiyetinden dem vururlar ve seni Beynelmilel bir idealin peşinden sürükliyebilirler. Bunlar gene cazip ve teshir edici «ökse» idealler ve sözlerdir: Bütün insanlar ırk farkı gözetilmeden bir beşer devleti halinde birleşecekler, harp yeryüzünden kalkacak ve ilh..

Daha, daha sana ateşli, kurnaz hatipler şu veya bu sınıfın uğradığı haksızlıkları, sınıf kavgasının hakiki galibinin hangisi olduğunu, gürülmemiş bir cerbeze ile anlatabilirler, senden ırkını parçalıyabilecek olan bu kin ve kıskançlık kavgasına şu veya bu sınıfın lehinde iştirak etmeyi kabul edebilirsin... Fakat hayır, ey Türk genci! Damarlarındaki asil kan senin bu mariz gayelerden hiçbirisi uğrunda çalışmana asla müsaade etmeyecek ve seni kendi mazine, hakikate ve şerefe bağlı tutacaktır.

Sen Türksün, dünyanın en yüksek, en şerefli ırkına mensupsun ve senin için yalnız birşey mevzuubahis olabilir: Irkın. Fert olmadan evvel Türk ırkının bir azasısın! İnsan olmadan evvel bir Türksün! İlelebet köküne, mazine bağlı kalmaya mecbursun. Şu veya bu sınıfa değil, Türklüğe mensupsun!

Vecizeler

En mes'ut adam kendini mes'ut telâkki edendir.

FENELON

Üç türlü cehalet vardır: bir şey bilmemek; bildiği şeyi iyi bilmemek; bilinmesi icabeden şeyden büsbütün başka şey bilmek

DUCLOS

İnsan iyiden değil, fenadan ibret alarak, bâzan ahlâkını daha iyi düzeltir.

PASCAL

Siteyi yapan aile fikri, vatanı yapan site fikri ve insaniyeti vücuda getiren vatan fikridir.

Ed. HERIOT

İnsanın yüzü kızaracaksa, bir hataya düştüğü için kızarmalı, onu tamire kalktığı için değil.

J. J. ROUSSEAU

Birlikte çekilen keder bir neş'e sayılır.

V. SARDOU

O Garip Vatan için

Değerli türkçü Orhan Seyfiye

Sorma dostum sorma gel, içim taşkın yasından
Felek zehirler sundu bana mihnet tasından..
Bak yine kan damlıyor kalbimin yarasından...
Kim dedi söyle sana : ateş dolu bir ağı!.
Kim dedi kopar sana : Köz bağlamış bu dağı?..

Bir hayli zamandır ki, gülmedim, gönlüm ağlar,
İçimde hep o vatan, o yurt hasreti çağlar.
Bir zaman oynağımken o Ovalar, o Dağlar.
Bir bora mı götürdü, seller mi aldı bilmem?
O bizim «gök cenneti» iller mi aldı bilmem?..

Sorma dostum sorma gel, dert ağır, hicran acı,
Kime sorsam yok diyor hiç bu derdin ilâcı,
Nerde benim gençliğim, nerde başımın tacı?
Onu benim elimden çalan eller taş olsun!
Bahtıma çöken duman onun bahtına dolsun!

Sorma dostum sorma sen, gözlerim yaşlı benim,
Öz ilinde gurbette, belâlı, başlı benim,
İllere bahar gelse, hep karlı, kışlı benim,
Ben ne deyim bu derde, alnımdaki yazı bu..
Kör feleğin kırdığı garip bir Türk sazı bu.

Dinle sen ey ruhuma aşina kesilen yar,
Sana, senden ne acı bir çok şikâyetim var.
Nerde beraber doğup, gezdiğimiz o Diyar?
Gel yine o dağları seninle aşalım biz,
Gel o mutlu engine birli kte koşalım biz.

Ey gözleri ufukta şimşek arayan yolcu,
Bu yolun ufuklara dayanıyor bir ucu.
Sen ey yıkıp yeniden cihan kuran kurucu,
Nerdesin çık görün de bir hız gelsin sellere,
Doğsun yeni bir tali' Nur görmiyen İllere...

Ne korku o kopacak fırtınadan, boradan.
Ben isterim ki kalksın o «dinsiz yar» aradan
Ya gönlümü o yurda kavuştursun yaradan.,
Ya kara topraklara geçeyim,. sen de inle,
Asırlarla sürecek o fığanları dinle..

Asırlarla çırpınıp yan sen de «Öz» derdinle...

Ağın - 6 Evlûl
Elmas YILDIRIM

Ağı — ağıt demektir;

STOYİSİZM

"SERT YAŞAMAK„ FELSEFESİ

Yazan :
R. Oğuz Türkkan

Türkçülük ideolojimizin prensipleri meyânında saydığımız ve sık sık bahsettiğimiz bu felsefeyi incelemek ve tanıtmak, benimsenmesini ve yayılmasını temin bakımından faydalıdır.

Bu yazıda, stoyisizmin muhtelif cephelerini gözden geçireceğiz. Felsefe olarak doğuşunu ve esas fikirlerini kısaca anlattıktan sonra, millî fayda bakımından değerini, fertlerin menfaatı bakımından lüzumunu, Türklerde Stoyisizmi, ve nihayet, bu felsefenin fikir bakımından güzelliğini belirteceğiz.

I — FELSEFE TARİHİNDE STOYİSİZM :

Eski Yunanistanda doğan bu felsefeyi, M. Ö. IV. cü yüzyılda, Kıbrıslı *ZENON* kurmuştur. Geniş mikyasta Siniklerin ve bilhassa ÇRATÉS'in felsefesinden mülhem olan *ZENON*, sistemini bir kapı altında tedris etitği için, felsefesine Stoyisizm, müridlerine de Stoyikler denmiştir. Zenon'un intiharından sonra, sırasıyle CLÉANTHE ve *CHRYSİPPE* bu okulun liderliğini yapmışlardır. Büyük hatip *ÇİÇERO* da Stoyisizme meylediyordu. Fakat Romada bu okulun asıl devamcıları, *Sénéque*, EPİKTEKTÜS ve imparator *MARKÜS-ORELÜS*'TÜR. Bu imparator-filozoftan sonra STOYİSİZM, felsefe tarihinin rafına konmuş ve unutulmuştur.

Stoyisizm, geniş bir felsefe sistemi bakımından tetkik edilmek istenirse, eksikleri meydana çıkar; çünkü bu okulun sistemi müphemdir ve bu mektebe dahil muhtelif filozoflar arasında büyük tenakuzlar göze çarpmaktadır. Bunun için F. Palhories, «Stoyisizm diye bir şey yok, *Stoyikler* vardır.» demekte biraz haklıdır. Mamafih, ana-prensiplerle iştirakleri göz önünde tutularak, stoyisizm felsefesinin geniş dünya görüşü hakkında bir fikir vermek mümkün olur :

A) *FİZİK ve METAFİZİK* : Varlıkların esası, kuvvet, gerginlik, mukavemet ve enerjidir. Varlıkların esası olan kuvvet, pasif ve aktif olmak üzere iki prensipe istinat eder; Madde pasif, Akıl ise aktiftir. Her şey, Küllî bir Aklın zarurî ve mukadder kanunlarına uygun olarak vardır; var olan şey ise iyidir. Onun için Tabiat en büyük Hakikattır ve «Tabiata, Tanrıya uyar gibi uymalıdır» *(Naturam sequi Deum)*. Hülâsa, her varlık, faaliyetini bir mukavemet ve gayretle belli eden bir kuvvettir. Hakikat olan şey, «işde ve harekette fiil, tabiat ve insanlıkta gene fiildir.»

Stoyiklerin, daha geniş ve tafsilâtlı - fakat sınırları kararsız - metafizikleri, ve, tek tanrıya mütemayil olmakla beraber, panteist telâkkileri vardır.

Ancak bu metafizik, felsefe tarihinde büyük bir iz bırakmadığı gibi, esasını baltalayan haklı bir çok tenkitlere de sebep olmuştur. Bilhassa, «bir şey, ya bir şeydir, veya onun tam zıddıdır.» «Akıllı olmıyan insan delidir».. gibi ifratları ve spekülâsyonları, stoyik felsefenin değerini azaltmıştır.

B) POLİTİK ve ETİK (AHLÂK) : Stoyikler, külli bir aklın mevcudiyetini ve bunun bütün tabiat içinde tezahürünü kabul ettikleri için, tabiî olarak insaniyetçiliğe ve kozmopolitliğe vardılar. «Bütün insanlar kardeştir ve millet farkları ortadan kalkmalı, çünkü her insanda, hatta her hayvanda ve canlı cansız her mevcutta, küllî aklın hep aynı olan cevheri var» diyorlardı. Kendilerini «dünya vatandaşı» ilân eden stoyikler, felsefelerinin faydalı kısmına rağmen, bu kötü kozmopolit zihniyet yüzünden, bulundukları cemiyetin çöküşüne başlıca âmillerden olmuşlar ve çok zarar vermişlerdir. Stoyisizmin en ölmez tarafı, ahlâk kısmıdır. Esasen Stoyisizm metafizik ve politik meseelerle pek az, âdeta üstünkörü uğraşmış ve bütün kuvvetini ahlâka vermiştir. Bütün stoyikler ahlâkçıdırlar. Stoyik ahlâk, iki formülle hulâsa edilebilir. Bunlardan biri : «*Tabiata tamamen uygun olarak yaşa*» (Diog. VII, 100); diğeri de : «*Kendini mahrum et ve tahammül et*» *(Abstine et Sustine)* tavsiyesinde bulunuyor.

«Kendini mahrum et ve tahammül et» felsefesi, bütün bir hayat düsturu olarak alınırsa, şüphesiz güzel değildir; ve stoyisizm, buna kuvvetli bir irade, enerji ve gayret unsuru katmış olmakla beraber, Budizmin ihtirassız, cansız ve bedbin Nirvânâsından, Sniklerin ve Epikürcülerin uyuşukluğundan ve bu dünya işlerine lâkaydilerinden farksızdır. Gerçekten de stoyikler, bu dünyada hiç bir şeye bağlanmamayı ve her türlü his, ihtiras ve heyecandan uzak durmayı öğretiyorlar.. Fakat Budizmin, Siniklerin Târiki-dünya felsefelerinde ve Epikürcülerin kendilerini hayatın akışına koyuverişlerinde bir uyuşukluk ve miskinlik varken, Stoyisizmin mahrumiyet ve feragat felsefesinde, güzel, yüksek ve asîl olan bir mücadele, bir irade ve bir enerji ruhu mündemiçtir. «Ruhunuz, külli akıldan gayri hiç bir şeyi aksettirmesin; Ruhunuz ne keder, ne sevinç, ne hayret ne de iztirap.. hiç bir heyecanın tesirile ürpermesin : Üzerinde hiç bir rüzgârın esmediği göl gibi dümdüz ve sâkin olsun. Bir insanın hakikaten hür olması için, hiç bir şeyden müteessir olmaması lâzımdır. Hürriyet, iradenin kudretidir. Bu asîl ruh sukûnetini elde edebilmek için, acıların içine dalınız, benliğinizin korkularını ve iztiraplarını eziniz. Ancak o zaman, hiç bir şeyden müteessir olmamıya ve daima sâkin kalmaya alışır, mutlak hürriyete kavuşursunuz.» diye stoyikler mukadderat karşısında fert hürriyetini bu şekilde anlıyorlardı. Hürriyet, mücadele eden, eziyet çeken iradedir, gayrettir, kendine hâkim olabilme kudretidir ve bu suretle dış tesirlerden kurtulabilmektir, diyorlardı.

Zenon, «Ahlâkın değerini yapan şey, enerjik ve kudretli iradenin mukavemet, gayret ve kuvvetidir.» demiş ve her insanda mevcut olduğunu iddia ettiği ilâhî cevheri bunda bulmuştu. Epiktetüse göre «iyi ve kötü» bile, iradede ve ancak iradedeydi. Ahlâkın kaynaklarını aklın prensiplerine bulayan Zenon, Chrysippe ve Sénèque'ten de ayrılan Epiktetüs, her şeyi iradenin faaliyetinde buluyor ve «Fazilet iradedir» diyordu.

İncinen ayağını tedâvi eden hekimin hoyratlığına karşı, herkesi bayıltacak kadar olan korkunç iztırabına rağmen inlemiyen ve sükûnetle «dikkat et, kırılacak» diye ihtarda bulunan ve kemik kırılıp acısı en hâd dereceye vardığı halde, gene aynı sakin sesle : «sana kırılacak demiştim, işte kırıldı» diyen bu stoyik filozof, prensiplerinde mutaassıptı. İztırabı inkâr ediyor, insaf ve merhameti bile menediyordu.» Kendinize karşı sert olun, sert yaşayın, en korkunç acılara bile dayanın ve bütün mahrumiyetlere tahammül edin» tavsiyesinde bulunuyordu.

Çiçero, insanı farklandıran vasıflar meyânında, cesareti, ve mahrumiyetlere katlanarak, hislerimizi sınırlandırarak yaşamıya alışmayı zikrediyor ve her hadise karşısında hislerini zaptetmesini bilmeyi, acılara tahammülü ve iç sükûnetini en büyük ahlâk ve fazilet sayıyor.

İmparator Marküs-Orelüs te, «dayanmak vazife icap ettirdiği zaman, en sevgili varlıkları ve hayatını fedaya hazır olmak» felsefesini en güzel bir şekilde müdafaa ediyor ve şunları yazıyor :

(Lütfen sahifeyi çeviriniz)

dalgaların çarpıp kırıldıkları kayaya «benze; kaya, sâkin duruyor ve köpüren dal«gaların hiddetine hükmediyor.. Vuran dar«benin acısına dayanabilmekle iftihar et ve «yarın vuracak darbelerden korkmadığın i«çin sevin».

Hulâsa, Stoyisizm, ahlâkta ve her şeyin esasında, sarsılmıyan ve mücadele eden iradeyi koymakla, sert, çetin bir hayat yaşayıp mahrumiyetlere tahammülü ve acılara dayanmayı tavsiye etmekle felsefe tarihinde parlak ve asil bir iz bırakmıştır.

Stoyik Ahlâkın, «*Tabiata tamamen uygun olarak yaşa*» formülüyle hulâsa ettiğimiz ikinci prensibi ise, Siniklerden mülhemdir. Esasen Stoyik okulun müessisi Zenon da, Diyojenin müridi bir filozofun talebesiydi. Bu tesiri en fazla bu prensipte görüyoruz : Stoyikler de, Sinikler gibi, Tabiatı en büyük hakikat bilmiş ve onun sert, mahrumiyet dolu tabiî hayatını yaşamayı tavsiye etmişlerdir. Epiktetüsün, esirlikten kurtulduktan sonra yaşadığı ev, bu hususta bir örnekti. Mamafih diğer stoyik filozoflar, Epiktetüs gibi ve Sinikler gibi pek yaşamamışlardır. Fakat Stoyisizm felsefesi bu bahiste sarihtir: Tabiata uyarak, lüks ve refahtan ayrılarak, feragat ederek, çarpışarak, mücadele ederek ve gayret sarfederek, yoksuzluklara ve acılara katlanarak, sert ve çetin bir hayat yaşamayı tavsiye ediyordu.

***

Stoyisizmin felsefesi hakkında bu kadar izahat yeter. Hulâsa edecek olursak, *Lalande*'ın (Vocabulaire Technique et Critique de la Philosophie) adlı eserinde, Stoyisizm maddesinde kısaca yazdığını tekrarlıyabiliriz : «Bu okul, acılara tahammül ve hayatın iztiraplarına karşı ruh sükûneti felsefesidir.» Ve bu kısa tarife, şunları da ilâve ederiz : «Aynı zamanda da, Stoyisizm, tabiata uygun olarak, sert ve çetin bir hayat yaşamaktır.»

***

II — MİLLÎ FAYDA BAKIMINDAN STOYİSİZM :

Milliyetçi bir ideoloji, Stoyisizm felsefesinden çok istifade edebilir ve bu felsefenin sağlam taraflarıyla, milletinin kalkınmasına yarayacak kuvvetli ve enerjik bir terbiye sistemi kurabilir. Stoyisizmin *fiil, hareket, dinamizm, kuvvet* ve *irade* felsefesi, en güzel ve en faydalı ahlâk düsturlarıdır. Eskimiş olan metafiziğini ve sistemin belkemiğini teşkil etmiyen kozmopolit iddiayı bir tarafa bırakarak, ancak *İrade, Tahammül* ve *Sert Yaşamak* prensiplerinden faydalanacağız.

Buna, Stoyisizmin anladığından daha geniş bir hayatiyet vereceğiz. Heyecansızlık ve *târiki-dünyalık* kısmını bırakacağız. Bilâkis, gayemiz uğrunda heyecanlı, faal, canlı, atılgan, mücadeleci, fakat mahrumiyetlere mütehammil, acıya dayanıklı ve sert hayattan hoşlanır bir Ruh yaratacağız.

Etoyisizm derken de, ancak bu cephesini anlıyacağız.

İşte, Türkçülük prensipleri meyanında sayılan Stoyisizm, bu İrade, Tahammül ve Sert Yaşamak felsefesini kasdetmektedir.

Stoyik Ahlâkın bir milleti nasıl yükselteceğini ve ne kadar büyük faydalar temin edeceğini isbata kalkışmak saflık olur; bu fayda âşikârdır.

Bilhassa Gençliği Stoyik bir Terbiyeyle yetiştirmek, en müthiş bir enerji cephanesi hazırlamak demektir. En güzel yetiştirilmiş bir atlet vücudu, nihayet bir rekor kırar ve insan kudretinin imkânlar sınırını aşamaz; fakat ruhu, her türlü yorgunluğa ve acıya karşı alışmış çelik iradeli bir insan, mucize diye haykırtan rekorlar aşar, harikalar yaratır. Açlığa, susuzluğa; uykusuzluğa, yorgunluğa, acıya, hatta hastalığa, yaraya ve her türlü maddî manevî iztiraba ve yoksuzluğa tahammüle alışmış - fakat lâzım geldiği an reaksiyon kabiliyetini kaybetmemiş bütün bu tesirlere rağmen, iradesinin kudreti ve alışkanlığı sayesinde ruh sükûnetini muhafaza etmeyi ve şikâyet etmemeyi, inlememeyi itiyat edinmiş fertlerden mürekkep bir millet, kollektif olarak eziyetli büyük bir iş başarmak isterse ne yapmaz ki! Hele böyle gençlerden mürekkep bir ordu nelere muktedir değildir!

Onun için milleti, ve bilhassa Gençliği, her türlü acıya dayanan ve yoksuzluğa tahammül edebilen bir irade sahibi etmeli, konforlu, lüks, rahat, tembel ve yumuşak hayattan nefret ettirmemeli, zehirli kucağına hiç alıştırmamalı ve sert yaşamayı sevdirmelidir.

Türkçülüğün (Stoyisizm) prensibi bu gayeyi gütmektedir. *R. Oğuz TÜRKKAN*

Boğaziçine Gazeller:

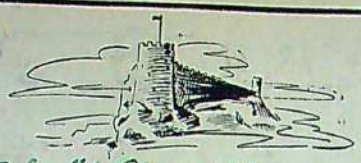

Cumhuriyet, S. 8, 27 Eylül 1946, s. 72.

Eylûl

Kardeş sayıver duyguna rüzgârdaki âhı
Mevsim göçüyor inleyerek içte günahı.

Boşluklara dalmış düşünür karşıda «Yuşa'»
Bekler sanılır şahlanacak «Bahr-ı-siyâh» ı.

Geçmiş yaza hasret çekiyor Göksu ve Körfez
Kıymış şu hisarlar ebediyetle nikâhı.

Bin bir kayadan atlıyarak sâhile koş, in
Dur, dinle şu sazdan gene mâhurla segâhı.

Tenhâda uzan, rûhunu kasvet bürünmüşse
Hulyâlara dal, terk ederek âh ile vâhı.

Billûra bürünmüş çıkıyor bak gene mehtâp
Gel, bekliyelim gel, ayın altında sabâhı!

EDİP AYEL

Vecizeler

Güzel bir ruhun âşığı bütün hayatınca sadık ve vefakâr kalabilir, zira o payidar olan birşeyi sever.

EFLÂTUN

★

Aşka verilmiyen zaman, kaybedilmiş zamandır.

LE TASSE

★

Yenilik zevki, aşkı ve dehâyı öldürür; her gün kitap ve kadın değiştirenlere bakınız.

RIVAROL

★

İtiyat kalblerin bağıdır.

SENEQUE

★

Aşkı, ancak bizi mes'ut etmekten çıktığı gün terketmeliyiz.

Mme CHATELET

★

Erkeğin bir senede hazırladığı birşeyi kadın bir günde devirir.

DEMOSTENE

★

Aşk bir kalb romanıdır, zevk ise onun tarihidir.

BEAUMARCHAIS

• UKRAYNA •

Ukrayna, Rus Sovyetleri Birliğinin, merkezi Moskova olan Rus sosyalist federatif cumhuriyetinden sonra, en büyük cumhuriyetidir. Donez'den Dniester'e kadar ve Kiyef'in şimallerinden Azak ve Karadeniz kıyılarına kadar uzanır. Bilhassa şimalde tabiî hudutları olmıyan bu memleketin mesahası 443.000 murabba km. ve nufusu 32 milyondur.

Ukraynanın cenubunda Türk toprağı olan **Kırım yarımadası**, bugün de Ukraynadan ayrı ve Moskovaya bağlı muhtar bir Cumhuriyet teşkil eder.

Rusyadeki ve dışındaki **Ukraynalılar**, 40 milyon olarak tahmin olunur. 1940 tarihli Almanca cep Brokhaus'una göre Ukraynanın 1917 ilâ 1919 da dört devlete vukubulan taksiminde takriben 32 küsur milyon Ukraynalı Sovyetler Birliğine, 6 milyonu Polonyaya, 0,7 milyonu Romanyaya ve 0,5 milyonu Çekoslovakyaya düşmüştü. Bununla beraber Ukrayna Sosyalist Cumhuriyetinde mevcut olduğunu yukarıda bildirdiğimiz 32 milyon nüfusun hepsi Ukraynalı değildir. Bu sayıda birçok büyük Rus ve sair halk da vardır. Ukraynanın bilhassa büyük şehir ve limanlarında nüfusun çoğu ekseriyetle Rustur. «Sautin» adlı bir Sovyet mecmuasının «Sosyalist memleketlerinin nüfusu» başlıklı ve 1940 tarihli bir makalesinde bütün Rusyada bulunan Ukraynalıların sayısı 28 milyon olarak tesbit olunmuştu.

Irk: Dr. Russow'a göre Ukraynalıların Rusyaya pek yakın bir dil konuştuklarını ve Slav bir kavim olduklarını söylemekle vaziyetleri fazla aydınlatılmış olmaz. Millî tipleri, ırkî teşekkülleri ve vasıfları itibarile onlar Ruslardan pek fark olunurlar. Ukraynalılar tarihte de kendilerine mahsus bir yolda inkişaf göstermişlerdir. Dr. Russow onların % 60 nın Dinarik olduklarını söyler. Ona göre Ukraynalılarda, büyük Ruslara nisbetle daha çok şimal kanı vardır. Bu kan, bugün ancak büyük Rusların pek az kalan yüksek tabakalarında bulunur. Akdeniz tipi, dinarik tip gibi, büyük Ruslarda pek az mevcut olmasına mukabil Ukraynalılarda fazla imiş. Almanlar, Ukraynalılarda, Gotların hâkimiyetinden daha evvel, üçüncü asırda, Cermen kanı bulunduğunu iddia ediyorlar. Bilâhara Gotlar ve daha sonra Normannlar, 9 uncu asırdan 10 uncu asra kadar süren Kiyef'teki hâkimiyetleri esnasında Ukraynalılara karışmışlar ve onlara hayli Cermen kanı aşılamışlardır.

Ukrayna, en eski zamanlardanberi şimalden cenuba ve doğudan batıya olan büyük göçlerin ve istilâların geçtiği yerlerde olduğu için asıl halkının kanına Türk, Mogol ve Cermen kanlarının karışması pek tabiîdir. Bu sebeple bugünkü Ukraynalıları Slav Türk, Mogol, Leh, Moldav ırk ve milletlerinin asırlarla karışıp yoğrulmalarından hasıl olma bir kavim telâkki etmek doğru olur.

Ukren dili: 1940 tarihli Almanca cep Brokhaus'una göre, «Slav dili ailesinin doğu koluna mensup Ruten lisanıdır ve Rus harflerile yazılır.» Rusçada olduğu gibi Ukrencede dahi çok Türk kelimeleri vardır. Ukraynanın edebî dili geçen büyük harpten evvel Poltava şivesinde idi.

Tarih: Rus tarihçileri bakımından Ukraynalı adile bir millet 15 inci asırda başlar. Daha evvelki zamanlarda gerçi bir Kiyef dukalığı vardı. Fakat Slav, Leh ve hattâ garp tarihçileri 9 uncu asırdan 15 inci asra kadarki zamanlarda, bugünkü Ukraynalıların cedleri denilebilecek bir kavmin mevcut bulunduğunu tanımıyorlar. Bu sebeple, 15 inci asra kadar bir Ukren tarihini de mevcut addetmiyorlar. Bunun aksini yalnız Ukraynalı profesör ve tarihçi Rusevski iddia ediyor. Buna ve mülteci Ukraynalılara göre 10 ilâ 13 üncü asırlarda mevcut olan Kiyef ve 13 üncü asırda (Lemberg civarında) teşekkül eden Haliç dukalıkları Ukren dukalıklarıdır. Bu fikre muhalefet edenler ise, Wladmir ve Moskova dukalıkları gibi, Kiyef dukalığını Rus ve Haliç dukalığını da Ruten veya Rusin addederler.

Elhasıl Ukraynalıların ilk defa 1648 de kurabildikleri hükûmet yüz yıl sonra yok olmuştur. Büyük Harpten sonra Ukraynayı büyük Rusyadan ayırmayı hedef edinen te-

şebbüsler muvaffak olamadı. Fakat her şeye dinlerinin ortodoks olmasına rağmen, Ukraynalılar separatiftirler. Onlar istiklâllerini bir gün elde etmek ümitlerini terketmemişlerdir. Bu sebeple Ukraynaya Rusya, daima birinci derecede tehlikeli bir mıntaka gözile bakmıştır.

İktısat: Ukrayna, Rus Sovyetleri Birliğinin en münbit, mezru, mamur ve sanayice fazla inkişaf etmiş bir eyaleti olmak cihetile de Ukraynalıların ayrılmak ve müstakil olmak temayülleri daima Moskovanın dikkatini çekmiştir. Filhakika Ukrayna, Sovyetler Birliğinin yalnız hububat ambarı olmakla kalmaz; bilhassa Donetz nehri havzası Sovyetlerin en büyük sanayi bölgesidir.

Sovyet Rusyanın ağır sanayi istihsalâtı Donetz bölgesinin kömür ve Kriwoj Rog'un demir madenlerine dayanır. Dnieper -o- Petrowsk'ta kudretli bir su muharrik kuvveti üzerine muazzam bir sanayi kombinasının kurulması Ukraynanın sanayi ehemmiyetini çok arttırmıştır. Şimdiki Alman - Rus harbinden evvel Ukrayna maden istihsalâtının umum Rusya istihsalâtına nisbeti şöyle idi :

Fünt % 61,6, çelik % 47,3, mamul demir eşya % 47,8, demir madeni % 63,3, manganez % 34,9, Kok % 72,1. Bu rakamlar Ukraynanın kaybolmasının Rusya için ne demek olabileceğini kâfi derecede izah eder. Bu sebeple Sovyet Rusya, Ural mıntakasında ve orta Asyada bir sanayi merkezi tesis etmek ve zahire ziraatini şimale nakleylemek suretile melhuz tehlikeleri önlemeğe matuf tedbirler almağa başlamıştı. Fakat bunlar tamam olmadan harp gelip çatmıştır.

Ukraynanın Karadeniz ve Azak denizi limanları Sovyet Rusyayı dünya denizlerine çıkaran en ehemmiyetli kapılardır. Bunlar en büyüğü ve en ehemmiyetlisi olup bugün karadan, Rumen ordusu tarafından mahbulunan Odesa liman şehri 1540 yılında rımlı Hacı bey tarafından Türk Kırım harlığının bir kalesi olmak üzere inşa edilmve Hacı bey adını asırlarla taşımıştı. Bura 1791 de Yaş suih muahedesile Rusyanın resine geçtikten sonra, Odesa olmtur. Ruslar bilâhare Akyar'a Sewastopo Akmescid'e Simferopol ve Kefe'ye Feod Yunan adlarını takmışlardı. Çünkü Rus ları bir gün İstanbulu alarak ve Ayasofya haç takarak Bizans imparatorlarına haolmağı istiyorlardı.

H. E. E.

HİKÂYE

AGUSTOS BÖCEKLERİ

Yazan : Kadri Gökalp

Akşam üzere şiddetli bir yağmur yağdı; evvelâ güneş bulutlar arkasına gizlendi, hava hafifçe karardı, şöyle donuk ürpetici bir siyahlıkla, serin bir rüzgâr hissedildi, sonra gözleri kamaştıran şimşek ve arkasından bardaktan boşanırcasına yağmur.

Sokaklar birden tenhalaştı. Gezenler, evlerin siperlerine, kahvelere ve tramvaylara doldu. Gizlenecek yer bulamayanlar, yüzlerinde ıslak elbiselerinin hoşnutsuzluğu, en yakın kapalı yere koştular.

Ali istasyonda yolcu bekliyordu. Böyle havalarda en çok rağbet gören yer burasıydı. Büyük bekleme salonu ayakta durulamıyacak kadar dolmuştu. Zoru gören soluğu burda alıyordu. Birli ikili gelenlerle salon gittikçe daha fazla doluyor, içerde «Ay» «Eyvah ayağım», «Aman kolum sıkıştı» sesleri duyuluyordu. Her yeni gelen ıslak şapkasını çıkarıp kalkık yakalarını indirdikten sonra haline bin şükür ederek derin bir «Oooh» çekiyordu. Bu «Oooh» ta sanki bütün yağmurun ıslaklığı varmış gibi etraftakiler acayip acayip ona bakıyor, sürünmemek için bir iki adım geri çekiliyordu. Kendisine her taraf açıktı. Salonun neresine doğru yürüse kalabalık biraz daha birbirine sokuluyor, ortada bir kişinin rahatça geçebileceği bir yol açılıyordu. Fakat kendisi bunların farkında değildi. O, yalnız ıslak elbiselerine bakıyor, ayağında kalıp gibi duran pantalonunun orasını burasını yoklıyarak «Rezil olduk» diyordu. Bazıları bundan da üstün çıkıp «Rezil olduk» filân demiyor; ıslak şapkasını iki yana savurarak etrafındakileri su içinde bırakıyor, arada bazı da iliklerine kadar işliyen ıslaklığın tesiriyle hapşırarak salyalarını karşısındakinin yüzüne fırlatıyordu. Bu tükürük zerrelerinden birkaçı Alinin yüzüne geldi.

— Tûh Allah cezanı kaldırsın.

Diye öfkeli söylendi. Eliyle yüzünü silerken bir yağmura, bir de yağmurdan henüz kurtulan adama, yiyecek gibi, bakarak küfüre başladı.

— Allah yağmurun da hepsinin de belâsını versin. Mubarek gök yırtılmış sanki.

Gözü yanındaki köşeye büzülmüş bir hamalın yırtık pantalonuna takıldı. Evet, bu da yırtılmıştı fakat oradan yağmur yağmıyor; efendisi ile beraber giriştiği hayat mücadelesinde gri rengini alan beyaz bir don görünüyordu.

Vakit yaklaştığı halde tren bir türlü gelemiyordu. Zaten istasyonun önündeki kara tahtada posta katarının takribi saat altı kırkta geleceği yazıyordu. Şimdi altı otuz beş. Eh takribi olduğuna göre beş dakika evel gelemez miydi. Gelirdi fakat yedide de gelebilirdi. Bu kalabalık içinde yediye kadar bekliyeceğini düşünmek Alinin canını sıktı. Bunu bir fırsat bilen bazı züppeler ise gözüne kestirdikleri kızların, kimse farkına varmadan, tâ yanına kadar sokuluyorlardı.

Bir ata sözü vardır : «Her yiğitin kalbinde bir arslan yatar» der. Alinin de içinde tuhaf bir şeyler oldu. Bu an elbiseleri eski olmasaydı hiç tereddüt etmeden bir kıza sokulacak, tanışacak, küçük bir gezinti teklif edecek, bir sinema, bir postacı ve belki de,.. belki de güzel bir sevgili kazanacaktı. Eğer bu kız onu reddederse öteki, o düşük çorabını kaldıran, kıza sokulacak, ne yapıp yapıp gönlünü eğlendirecek bir şey bulacaktı. Yazık ki elbiseleri yeni değildi. Ceket, yakası yağlı, cepleri yanlarından yırtık olduğu halde yine bir şeye benzerdi. Fakat ya pantalon; onda bakılacak bir yer yoktu. Arkasında kocaman iki yama, bu yamaların ortasında da küçük birer yama daha, yıpranmış paçalardan iplikler, dokuma tezgâhında gibi, aşağı sarkmış ve topukları yenmiş yamalı postallar.. Ümit istikbaldeydi. Yanında çalıştığı rum marangoz onu seviyor, ilerde aylığını arttıracak, o da böylece daha iyi giyinmek bol bol gezmek imkânını elde edecekti.

Durduğu yerde böyle dalgın düşünürken eline kaçırılmaması lâzım gelen bir fırsat düştü. İki adım ötede bukle bukle saçları ensesine dökülen güzel bir kız duruyor, yanında da beyaz sakallı, gözlüklü bir ihtiyar, ihtimâl günaha girmemek için, kesik kesik öksürerek kızla arasında bir kişinin sığabileceği bir açıklık bırakıyordu. Hemen kararını verdi. Kalabalıkta kendine güçlükle yol açarak boşluğu doldurdu. Şimdi yerinden memnundu. Her hangi bir itişmeyle burasını kaybedeceğinden korkuyordu. Korkusu başına geldi fakat itişme ile değil, kız arkasına dönüp ona öyle bir baktı ki, içinde tekrar bir şeyler oldu, ayakları titredi, yüzü kızardı, hiç ses çıkarmadan geldiği gibi yine ağır ağır etrafı iterek eski yerine döndü.

Tren, sudan yeni çıkmış bir manda gibi soluyarak, istasyona girdiğinde hava iyice kararmıştı. Her tarafta elektrikler yanmış, yağmur da durduğu için sokaklar tekrar kalabalıklaşmıştı. Peron, trenin içine nasıl sığdırdığı akıl ermiyecek kadar insan'a dolmuştu; vapura yetişmek için trenden iner inmez koşanlar, pencereden eşyalarını hamala verenler, kucaklaşanlar, bin çeşit insan.

Ali bunların arasında yolcusunu ararken bir polis koluna yapıştı.

— Bana bak!, burda hamallık yapayım deme seni içeri tıkarım.

Keşke polis onu öldürseydi de bu haltı etmeseydi.

— Ben hamal değilim.

Diyerek elini kurtardı. Şimdi polisin boğazına atılmayı ne kadar da istiyordu. Ne yapsın ki burası kalabalık, sonra polisin üzerinde elbise de vardı. Karanlık bir sokak olsaydı her şeye rağmen bir şeyler yapardı ya, neyse. Bir kaç adım uzaklaşıp yolcular arasına karışınca hâlâ kendisine bakan polise :

— Hamal senin babandır.

Diyerek hızlı adımlarla ortadan yok oldu.

O gece ekmek yiyemedi. Küçük odasını tamamen kaplıyamıyan yırtık hasırı üzerine uzanarak durmadan sigara içti. Bir saat zarfında her yer ızmaritle dolmuştu. Bu gece oda onu çok sıkıyordu. Altından sıcak su buharı çıkan demir bir kazana düşmüş gibi

ki yana kıvranıyor, güçlükle nefes alıyordu. Üstelik içine tuhaf bir sıcaklık girerek bütün duygularını ayaklandırıyordu.

Odamın âdetidir zaten, parasız kaldığı zamanlar ona eziyet eder. Şimdi de istasyondaki o vaziyet, sonra beklenen yolcunun gelmeyip parasız kalması. Bu gece odada her şey yeni bir şekil alıyordu. Bir kenara attığı ceketi olduğu yerde sızmış bir sarhoş gibi duruyor. Çarşafın altından yamaları görünen yorgan külüstür sinema perdelerinden farksız. Gazetelerden tedarik ederek duvarları süslediği mayolu kadın resimleri ince bir sis tabakası arkasında kalmış gibi görünüyor, fakat lâzım gelen tesiri az çok yapabiliyordu. Bu gece oda ne kadar da sıkıcı idi. Aksi gibi uykusu da hiç gelmiyordu. Gezmeğe karar verdi.

Yağmur çoktan durmuştu fakat tesiri hissediliyordu. Gök yine kapalı, serin bir rüzgâr hâlâ esmekteydi. Sokaklarda her zamanki kalabalık yoktu. Vitrinlerde ışıklar bile sönük yanıyordu. Belliydi ki bu gece görünenler gezenler değil; işleri olanlardı. Bunlar da ihtiyatlı davranıp pardösü ve şemsiyelerini almışlar, hızlı adımlarla geçiyorlardı. Bu geceye meydan okuyan yalnız Aliydi; pardösü yok, yaka bağır açık, saçlar taranmamış, eller cepte, sokakların birinden çıkıp diğerine giriyordu. Fakat her yer o kadar tenhaydı ki; yalpa yapan bir sarhoşa bile rastlanmıyordu, değil ki onun aradıkları. O, dudaklarını kan kırmızı boyıyan, kaşlarını siyahlaştıran, saçlarını modaya uysun diye kirli bir bezle ortadan saran soluk entarili, çökük gözlü kadınları arıyordu. İnsanın yanına teklifsizce sokulup «Küçük bey bir ateşin var mı?» diyenleri, geçerken koluna dokunup sonra geliyor mu?» diye arkasına bakanları...

Bunlardan, kafese kapatılmış bir arslan gibi, yamalı elbiseleri içine gömülen ateşli gençliğinin hızını alacaktı. Bir an için olsun tamamiyle ayrı bambaşka bir mahluğun kendi arzularına âmade olduğunu görmekle ilk defa hayat güzeldir diyenlere hak verecekti. Verecekti fakat nerde. Görünürlerde kimseler yoktu. Biraz ilerideki bir içkili lokantadan kulağına çalgı sesleri geldi. İstemiyerek o tarafa yürüdü.

Bir penceresi açık lokantanın içi iyice görülüyordu. Üç kişilik bir caz ayakta gezerek çalıyor, kafayı çekmiş hovardalar bir ağızdan şarkılar söylüyorlardı. Bunlardan beyaz saçlı biri önündeki bira kadehini son damlasına kadar boşaltarak coştu; elini cebine soktu, sonra havaya kaldırarak ağzıyle tabanca taklidi yaptı «taak, taak, taaak». Onun bu coşmasını caz takımı takdir ediyor, akordeon kırmızı körüğünü göstererek yaklaşıyor, araya sıkışan bir beş liralıkla uzaklaşıyordu.

Bu gece nereye gitse boştu. Yalnız bir yerde ihtimâl vardı fakat nedense oraya gitmek istemiyordu. Cesareti yoktu daha doğrusu.. Biraz evvel küçük boylu bir kızı yanına alan o sarhoş, gözlüklü serseri kadar bile cesaret sahibi değildi. Ne güzel de bir vaziyetleri vardı. İkisi de adamakıllı kafayı çekmiş, önlerinde dünya altüst olsa görmiyecekler. Şivesinden rum olduğu anlaşılan kız, okadar sarhoş değil «Dinle Memedali» diye kimbilir neye kızan erkeği kandırmağa çalışıyor, karşıda da onlara hasretle bakıp hızını alamıyan sarhoşun biri noktadaki polise dert yanıyordu. «Ben kırk yaşıma geldim. Senden rica ederim durdut, kim olduklarını sor, hüviyetlerine bak». Evet Alinin bunlar kadar da cesareti yoktu. Adımlarını adeta sürüyerek bir sokağa sapması bunu ispat ediyordu.

Bu sokak fevkalâde kalabalıktı. Kapılar önünde toplananlar, gezenler, küfür edenler ve ara sıra görünen mayolu kızlar. Gezenlerin ekseriyeti balıkçılar, kömürcüler, celeplerdi. Kapıya çıkan kadınlarla kahkaha atarak konuşuyor, fırsat bulurlarsa da, onları tekme yiyen bir köpek yavrusu gibi bağırtan, çimdikler atıyorlardı.

Ali burasını kendine göre bulmadı. Bu yerin insanları çok başkaydı. O, böylelerini hiç düşünmemişti. Seviye düşük, her taraf pislik içinde. Bir kapı önünde oyalanır gibi oldu. İçeri baktı, ceplerini yokladı, bir türlü karar veremedi. Onun bu kararsızlığını kapıdan seyreden bir kadın.

— Haydi git!, burası sana göre değil!

Dedi. Evet ona göre değil amma kadın bunu hangi niyetle söylemişti. Bir kere daha yaralandı. Artık böyle yerlerden de kovulmak. Uzaklaştı.

— Hey delikanlı bir ateşin var mı?

Kendisini çağıran bir sesle toparlandı: Hah, işte bu o kadınlardandı. Hem de evine pek yakın bir yerde. Gelmesini bekledi.

Zayıf, kuru bir kadındı bu. Kim bilir nerede, içmiş, ağzı leş gibi rakı kokuyordu. Fakat senelerin verdiği bir alışkanlıkla sarhoş olduğunu asla belli etmiyor, kuru parmakları arasına sıkıştırdığı sigarasını ağzında iki yana çevirerek :

— Ateş delikanlım.

Diyordu. Yanan ateşle beraber çiçek bozuğu bir yüz mantar gibi meydana çıktı. Şimdi kadının bütün çirkinliği görülüyordu. Karanlık tekrar bu yüzün çirkinliklerine siyah bir perde çekti. İkisi bir dakika kadar kımıldamadan bakıştılar. Karanlıkta kadının yalnız yanan sigarası görülüyordu. Alinin içinde yine bir şeyler oldu fakat bu sefer bunlar çok başkaydı. Dolu kibrit kutusunu kadına vererek ağır adımlarla yürüdü. Epey uzaklaştıktan sonra arkasına baktı.

Karanlıkta sigara meçhullere uçan bir ağustos böceği gibi parlıyor, yok oluyor, parlıyor yok oluyordu.

Kadri GÖK ALP

●

TASHİH VE İTİZAR

Üstat İbnül Emin Mahmut Kemalin birinci sayımızdaki «Hoş serler» makalesinde «Şiirin kaili» bir kaç yerde, «Şiirin faili» şeklinde dizilmiştir. 7 nci sayımızdaki «Hat ve hattatlar» makalesinde de :

Himyeri = Himberi, müstahsen = mütahsin, ricalinden = ricali, mutayyeben = mutayyiben, Osman Efendimiz = Osman Efendi, bir = berber, resmindeki = resimdeki, kişveri = keşvuri, zumile = zamir siyahı Ahmed = sipahî Ahmed, Ebulebud = ebubud, mükerremen = tekrar, i'mali = a'mali, munsıf müellif = munsaf müellif

suretinde dizilmiş ve ayni sayıda bastığımız Yesari ve Reisülhattatîn Ahmet Kâmile ait yazıların, üstadın kolleksiyonundan alındığının söylenmesi unutulmuştur. Tashih ve itizar ederiz.

ÇINARALTI

Çocuk adam

Yazan :

ORHAN SEYFİ ORHON

Yerli roman

SATIŞ YERİ: **Semih Lûtfi Kütüphane**

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı yer: Cumhuriyet Matbaası - İstanbul